

Berki Imre: „Ecce ego christianus sum”¹ Szent Flórián vértanú, a védőszent

Flórián naphoz közeledve a Katasztrófavédelem Központi Múzeuma Szent Flórián a Védőszent címmel időszaki kiállítást rendezett. A kiállítás 2013. április 29 és május 31 között lesz látható a Duna Palotában, amelyre mindenkit szeretettel várnak. A kiállítás megnyitására készült tanulmányt közöljük.

Miért éppen Szent Flórián?

Szent Flórián az egyik legnépszerűbb, és leggyakrabban ábrázolt középkori szent, szobra vagy képe majdnem minden településen megtalálható volt. Az emberek a tűzzel szemben teljes kiszolgáltatottságban éltek minden vagyonuk egy pillanat alatt a lángok martalékává válhatott. Szükségük volt emberfeletti erővel bíró külső segítségre. Szent Flórián így válhatott bátor viselkedése, önfeláldozása miatt a tűz és vízveszedelem ellen védő szentté.² Ennek hátterében az állt, hogy tűzoltó volt, kinzásakor fáklyával égették, és a legősibb oltó anyagban lelte halálát: vízbe fulladt. Életében és a sírjánál főképp a tüzesetekkel a tűzoltók, kéményseprők által elszenvedett balesetekhez hasonló eseményekkel kapcsolatos csodák történtek.³ Személye a tűzoltó munka lényegét testesíti meg: az állhatatosságot, becsületet, önfeláldozást és segítségnyújtást. Szinte a tűzoltók védjegyévé vált.

Florianus valós történelmi személy

Florianus valós történelmi személy⁴, a fennmaradt források szerint magas rangú katonatiszti családból származott. A római hadsereg tisztje lett. A III. sz. második felében kiszolgált a katonaidéjét és megkapta az obsidot, és Noricum⁵ tartományban, Mantemben (Krems mellett) telepedett le.

A Berni Kódex szerint Lauriacumban⁶ (ma: Lorch) a császár helytartójának hivatalának nyugalmazott előljárója volt.⁷

¹ „Én magam is keresztény vagyok”

² Kezdetben árvíz ellen hívták segítségül. A 15. sz. egészült ki legendája azzal, hogy ifjú korában imádságával megmentett egy égő házat. Ekkor Szt *Lórinch* helyébe lépett mint a tűzvész ellen védő szent, s a tűzzel kapcsolatos mesterségekkel foglalkozók (pékek, serfőzők, kéményseprők, fazekasok, kovácsok) patrónusa let. Magyar Katolikus Lexikon <http://lexikon.katolikus.hu/F/Fl%C3%B3ri%C3%A1n.html>

³ Unterreiner Károly: Szent Flórián a Védőszent, Barlász Jenő és Dr. Reisz Lajos szerk: Kéményseprők Kincseskönyve, Stephanum nyomda Rt, Budapest 1933. 11-16. oldal

⁴ 1722-ben egy kolostor építésekkel kerület elő egy a XI. századból származó kriptát, majd ott 1952-53-ban végzett ásatások során a római korból származó kőkoporsót és malomkővet találtak, amit Flórián sírjának tekintenek. [Dr. SZABÓ Károly – Dr. SZABÓ Károlyné: Szent Flórián a tűzvészek és árvizek ellen védő szent, élettörténete, legendái és kultusza. (Pest-megyei Tűzoltóság évkönyve 1996. I. kötet. Budapest 1996. 12. oldal)]

⁵ Noricum másként Noricus ager is, dunamelléki római tartomány. Határai voltak: északon Germania (Danuvius), keleten Pannonia (Mons Cetius), délen Pannonia és Itália (Savus és Karni-Alpok), nyugaton Rhaetia és Vindelicia (az Aenus folyó). Tehát a modern állapotokkal egybevetve, magában foglalta Alsó-Ausztriát és Felső-Ausztriát, Stájerország legnagyobb részét, Karintiát, Krajnát, a Puster- és Inn-völgyeket, a Pinzgaut és Salzburgot. Hegyei voltak az egészet beárazó Nóri-Alpok (Alpes Noricae), köztük első sorban a Mons Cetius (Kahlenberg és a Bécsi-erdő) és a Mons Oera (Birnbaumi-erdő). Pallas nagy lexikona: <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/egyeb/lexikon/pallas/html/075/pc007535.html#10>

⁶ Felső-Ausztriában a Duna jobbpartján, az Enns torkolatánál fekvő jelentéktelen falu, (1890) 1327 lak. A rómaiak idejében itt állt Laureacum gyarmat, mint az itáliai II. légió főállomása, fegyver- és pajzsgyárral, s a dunai hajóraj fő kikötőjével. Alkalmassint ez volt Noricum ripense fővárosa. Az V. sz.-ban a hunok s 738. az avarok ismételve lerombolták s ekkor Passauba tették át a III. sz.-tól fennálló püspökségét. Később Pilgrim passauai püspök, mint a L.-i püspökök jogutóda, igyekezett primatusát Magyarországra kiterjeszteni. Nagy Károly 791., három napig való ima és böjt után, L.-nál lépett át az Ennsen, hogy megtámadja az avarokat. Luitpold keleti őrgróf 900. e város romjainak közelében építtette Ennsburgot, hogy visszaverhesse a

Legendárium

Legendárium több egymástól különböző felfogású legendát őriz, amelyek egyes részeikben közösek, ezzel is hitelességüket támasztják alá. Ezeket életének különböző szakaszinak időrendi sorrendjében ismertetem.

Keresztény nevelésben részesült, egy alkalommal, amikor nagy tűzvész pusztított a kis Flórián imádságának hatására eleredt az eső, ami a tüzet eloltotta. Más források szerint egy égő ház tüzeit kis vödrében vitt vízzel oltotta.⁸

Még nem volt katonasorban, amikor a Laureacumi önkéntes tűzoltóság tagjaként egy nagy házban keletkezett veszedelmes tűz oltásában kis tűzoltócsapata élén hősiesen viselkedett. A bennszorultak életét saját életük kockáztatásával mentették meg, és a tüzet is eloltották.

Egy másik tüzeset alkalmával nagy vihar keletkezett, ami az egész települést leégéssel fenyegette, ám Flórián imájának köszönhetően felhőszakadás keletkezett, ami megfékezte a tűzvészt.

Katonának állt, hála gyors karrierjének Caecia erődjének parancsnoka lett. Krisztus tanításait - katonatársaival együtt - titokban megismerte és kereszténnyé vált. Egy alkalommal az erődben hatalmas tűzvész pusztított, amit Flórián - szinte kilátástalan helyzetben - megfékezett. Katonái, kiket a legszörnyűbb tűzhaláltól mentett meg, Flórián emberfeletti, isteni erejének tulajdonították a tűzvész elmúltát s hírét szájról szájra adva, megszületett a Flórián-legenda.

Diocletianus császár uralkodása alatt, 303-ban ismét föllángoltak az erőszakos keresztényüldözések. Legendája szerint, amikor Flórián megtudta, hogy az Enns-parti Laureacumban elfogtak negyven keresztényt, útra kelt, hogy segítségére legyen a foglyoknak.

Elfogták és Aquilinus bíró elé vitték, aki megpróbálta rávenni, hogy áldozatot mutasson be a római isteneknek, amikor ezt válogatott kínzásokkal sem tudta elérni arra ítélte, hogy nyakában kövel vessék a folyóba. Az ítéletet 304. május 4-én hajtották végre.

Egykori katonatársai vitték a kivégzésre. Megkötözték, követ kötöttek a nyakába, és fölállították a híd korlátjára, de egyikük se merte a vízbe taszítani. Hosszú idő után jött egy fiatal katona, aki nem ismerte Flóriánt, ő odaugrott és belelökte a folyóba. Amikor azonban kíváncsian utána tekintett, hogy lássa elmerülését, megvakult.

A folyó megijedt és a holttestet egy kiálló sziklára sodorta, ahol egy sas kiterjesztett, keresztet formáló szárnyakkal őrizte. Majd a szent megjelent egy Valéria nevű özvegyasszonynak és megmutatta a helyet, ahol a holtteste található. A jelenés után az asszony befogta az igavonó állatokat, az Enns folyóhoz hajtott és megtalálta a holttestet, amit a pogánytól való félelmében szalmával és lombbal takart le. Az úton az igavonó állatok úgy kifáradtak, hogy egy lépést sem mentek tovább. Akkor az asszony foháskodására egy forrás fakadt a földből, amely még ma is ad vizet. A felfrissült állatok továbbmentek, majd megálltak azon a helyen, amit a szent megjelölt. Sietve és titokban temették őt el.

A sír fölé később templomot építettek. Körülötte épült ki a mai híres kegyhely, St. Florian (Linz-től délre).⁹

magyaroknak Bajorországba való betöréseit: Árpád alatt tehát idáig terjedt Magyarország határa. Pallas nagy lexikona: <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/egyeb/lexikon/pallas/html/065/pc006572.html#8>

⁷ Dr. Váry Lászlóné – Minárovics János: Szent Flórián a tűzoltók patrónusa, BM TOP Budapest 3. oldal

⁸ Érsekújvári Kódex leírása szerint SZABÓ Károly Flórián a védő szent. Szövetkezeti Szervezési Iroda, 1991.

⁹ Szentek Élete, Szent István Társulat, Budapest 1984. 765-766. oldal

Sírjánál sok csoda történt. Egy súlyosan sebesült katona azonnal meggyógyult, egy haldokló erdei szénégetőt - aki belesett a boglyába - súlyos égési sebekkel vittek a sírjához, ahonnan egészségesen távozott. Egy magas épületről leesett megnyomorodott munkás Szent Flórián sírjától egészségesen távozott és folytatni tudta munkáját.

Sírja felé emelt templomot három rabló éjszaka akarta kirabolni, de a Szent képnek átható tekintetétől megszégyenülve hagyták el a helyet. Egy másik gonosztevő fel akarta gyújtani a templomot, de szörnyet halt mielőtt végre hajthatta volna tettét.¹⁰

Kultusza

Tisztelete főként német, osztrák, svájci, lengyel, román, szláv, cseh, szlovák, olasz és magyar területeken terjedt el.

Kultusza a XV. századtól élte virágkorát, ekkor már Felső-Ausztria védőszentjeként szerepel. Szent Flórián alakját fogadalmi táblák, festmények, kő-, és faszobrok, falfestmények, üvegre festett képek, szárnyas-oltárok őrzik századokon keresztül. A német nyelvterületen Flóriánról elnevezett templom, kápolna, kolostor is található. Később Flórián képekkel tűzoltó felszereléseket, tűzoltó laktanyákat díszítenek. Ám sok érmet, plakettet, zászlót, egyes helyeken kutakat, dísztárgyakat, egyebeket Flórián képek ékesítenek.

Lengyelországban különleges tisztelet övezte és övezi Flóriánt, egészen odáig, hogy a tűzoltókat Flórián lovagoknak nevezték, a varsói első tűzoltó szövetség a Flórián Szövetség elnevezést kapta, névnapja a tűzoltók ünnepe lett.

Flórián magyarországi első írásos említését az Érsekújvári Kódexben (1531) találjuk. Legkorábbi ábrázolásai az ország középkori németajkú népcsoportjainál, a felvidéki szepességi és erdélyi szász városokban születtek. Alakját szárnyasoltárok festményeinek főalakjaként örökítették meg.

A XVII. században a nagyszámú osztrák és német bevándorlás hatására hazánkban csaknem mindenütt megelevenedett a Flórián-kultusz, már elsősorban a tűztől megvédő szent tisztelete széles körben elterjedt.¹¹

Flórián napi szokások, babonák

Flórián napján, nem raktak tüzet, a kovácsok nem dolgoztak, és az emberek nem sütöttek kenyeret. Más helyen éppen ellenkezőleg Flórián napján, ősi módon szokták éleszteni a tüzet. Reggel napkelte előtt valamely vastagabb élő fa száraz ágán kötelet dobtak keresztül, amit addig húzogattak a végén fogva, amíg a fa tüzet nem fogott. Aztán az egész falu onnan vitt tüzet a házába, a műhelyébe. Megint máshol 5 Miatyánk és 5 Üdvözlégy elmondása után a tűzhelyre vízzel keresztet vetett a család egyik férfitagja és csak ez után gyújtottak tüzet. Máshol a család minden tagja vízbe mártotta a kezét, hogy a házban keze nyomán tűz ne keletkezessen. Ünnepeken a kemencében nem éghetett tűz. Egyes vidékeken ünnepének hajnalán a család minden tagja vízbe mártotta a kezét, nehogy a keze nyomán a házban tűz támadjon.¹²

Flórián szerepe a tűzoltóságnál

¹⁰ Dr. SZABÓ Károly – Dr. SZABÓ Károlyné: Szent Flórián a tűzvészek és árvizek ellen védő szent, élettörténete, legendái és kultusza. (Pest-megyei Tűzoltóság évkönyve 1996. I. kötet. Budapest 1996. 16. oldal

¹¹ Dr. Hadnagy Imre József: Katonának indult, szent lett belőle <http://www.vedelem.hu/letoltes/historia/hist38.pdf>

¹² Berkli Imre: Babonák a tűzről – Mivel csillapítsuk a tűz éhét? <http://www.vedelem.hu/letoltes/historia/hist54.pdf>

Szent Flóriának a tűzoltók védőszentjének napját az önkéntes tűzoltó egyletek és a hivatásos tűzoltóságok tagjai jó katolikushoz illő módon már megalakulásuktól az 1890-es évektől országsszerte megünnepelték. Erre az ünnepre időzítették a nagyobb eseményeket, laktanya és szerátadásokat, zászlóavatásokat, ünnepségeket, bálakat.

Felszereléseiket Szent Flóriánról nevezték el, gyakori eleme volt a tűzoltózászlóknak. Ezeken a tűzoltói hitvallás egy-egy rövid mondatban van megfogalmazva, ezek közül az egyik leggyakrabban használt a „*Szent Flórián könyörögj értünk*” a zászlókon rendszerint megjelenítik a település tűzoltó egyletének az emblémáját, ebben a tűzoltói motívumban az elmaradhatatlan kellékek – a sisak, balta, kötél, létra, tömlő, kürt. A címer fölé kerül a tűzoltó testület megnevezése, alá a helység neve, és az esemény, vagy évforduló évszáma. A leggyakrabban Szent Flórián is a zászló kelléke - az egyik kezében zászló; a másik kezében egy rocska, amiből a vizet egy égő háztetőre önti; esetenként- a halálára utaló motívumként - bal lábára egy malomkő van kötve; alatta félkörben egy felirat: pl. Szent Flórián könyörögj értünk.

Szent Flóriánt a második világháború után igyekeztek elfelejteni, ám eszmeiségét nem lehetett száműzni.

1948 és 1991 között a tűzoltókat is szeptember 29-én a Fegyveres Erők Napján köszöntötték és ünnepelték. Kultuszának újjáélesztése sokak kívánsága volt. A 10/1991. (BK 7) BM utasítás szerint május 4-e (Flórián napja) „TŰZOLTÓNAP”-pá nyilvánításáról¹³ a tűzoltóhagyományok megőrzésének, a tűzoltóságok társadalmi megbecsülésének, a tűzoltók tevékenysége méltó elismerésének fontos állomása.

A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény¹⁴ értelmében „A tűzoltóság napja május 4-e, Szent Flórián napja.”

Végezetül álljon itt mindanyunkért a következő fohász.

„Kérünk, Urunk, Szent Flórián érdemeiért és könyörgésére oltalmaz bennünket minden lelki és testi veszedelem, főként a tűz pusztításai és gonosz vágyaink lelket emésztő lángjai ellen! Krisztus a mi Urunk által! Ámen!”¹⁵

¹³ Belügyi Közlöny II. évfolyam 7. szám 1991. V. 10.

¹⁴ A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény 276. § (4)

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99600043.TV

¹⁵ SZABÓ Károly Flórián a védő szent. Szövetkezeti Szervezési Iroda, 1991.61. oldal